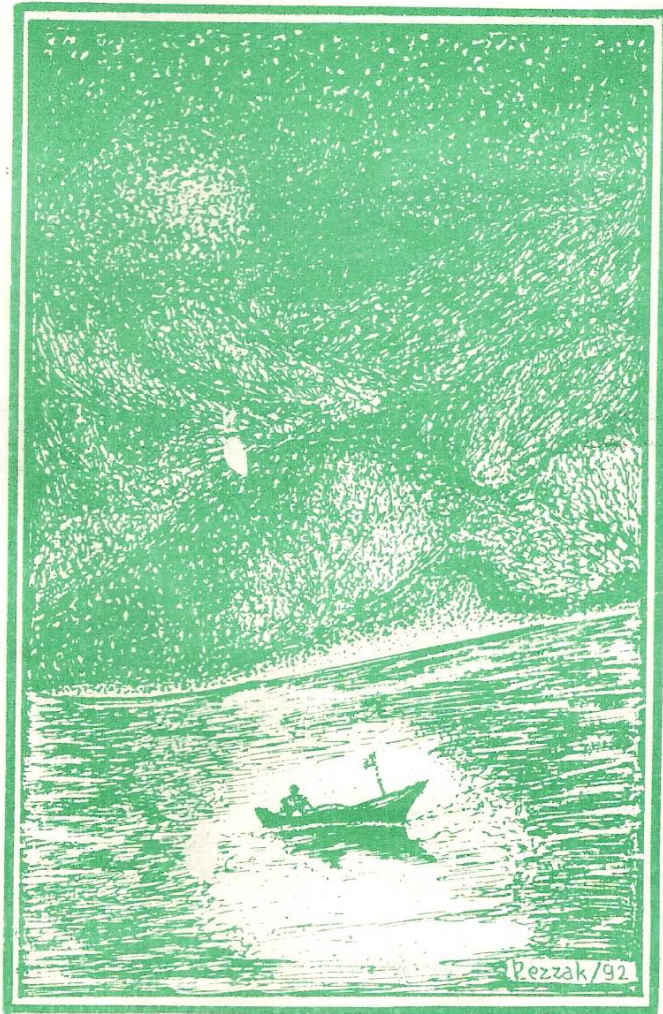
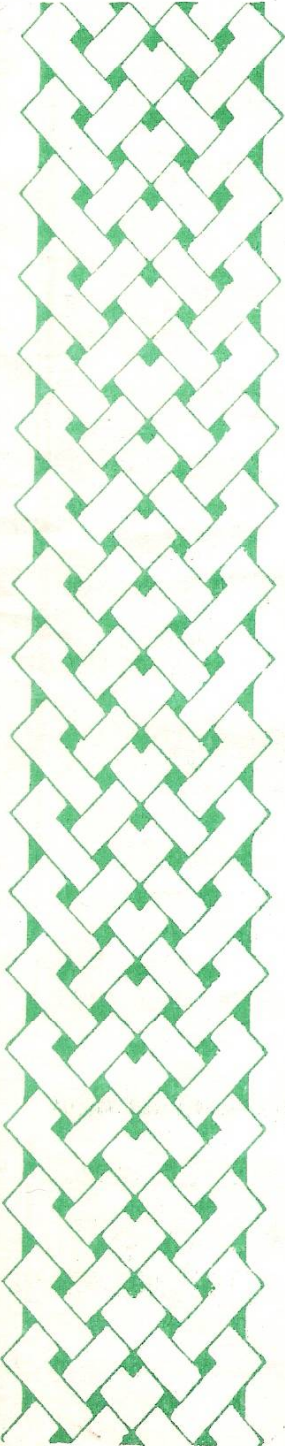

Hanran

AYLIK KÜLTÜR SANAT VE FOLKLOR DERGİSİ

ISSN 1300-2872

47 - 48
EYLÜL - EKİM
1994

HARRAN

Aylık Kültür Sanat ve Folklor
Dergisi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Halil SORAN

Eylül - Ekim 1994

Fiyatı : 30.000 TL

YILLIK ABONE : 300.000 TL.

YURT DIŞI : 30 DM

ISSN : 1300 - 2872

Dergimizin adı anılmadan iktibas yapılamaz.
Gönderilen yazılar yayınlanmasın yayınlanmasın
iade edilmez. Reklamlar pazarlığa tabidir.

Yazışma Adresi: PK. 44 ŞANLIURFA
İdare : Rizvaniye Vaktı No: 33 ŞANLIURFA
TLF : 0.414.215 53 94

Abone bedelleriniz için

POSTA ÇEKİ NO : 736018

Dizgi Baskı: ÖZDAL Basım Yayım Tic. Ltd.Şti.
Tlf : (414) 313 29 34 ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

Dil Hanesi/Adil Saraç

Ve Soğudu Kucakları Annelerin (Şiir) / A. Arif İnan

Ağıt Yerine (Şiir) / Mehmet Hazar

Yaşamak (Şiir) / S. Ahmed Kaya

Hiroşima'nın Ölümü (Şiir) / A. Rezzak Elçi

Yazılı Kaynaklara Göre Harran'daki

Mimari Eserler / A. Cihat Kürkçüoğlu

Şanlıurfa Mimarisinde Kitabeler / Mahmut Karakaş

Urfa Tarihinden Belgeler / Müslüm Akalın

Şanlıurfa Şairleri / S. Ahmed Kaya

Şanlıurfa Bölgesinin Dinler Tarihi Açısından Önemi/
İbrahim E. Emiroğlu

Leyla ile Mecnun / Mehmet Hazar

Şanlıurfa Halk Oyunlarının Dünü Bugünü/
Nurgül Kavşut

O'nu Beklerken / Ekrem KILIÇ

4. Cilt Anahtarı

HARRAN'IN 4. CİLDİ TAMAMLANIRKEN

Bütün maddi olumsuzluklara rağmen elinizdeki 48. sayı ile 4. cildimiz tamamlanmış bulunmaktadır.

Harran Urfa'nın en uzun ömürlü dergisidir. Sayısı az fakat kadirşinas okuyucusunun ilgisi Harran'ı çıkmaya mecbur etmektedir. Bu sebeple okuyucularımıza teşekkür ediyoruz.

HARRAN'ın bir de yazar kadrosu fedakâr mütevazı ve seviyeli yazar kadrosudur ki Dergiyi aranır, izlenir kılmıştır. Onlara ne kadar teşekkür etssek azdır.

HARRAN adlı kitabevi, spor kulübü, dernek ve dergi faaliyetlerimiz 1970'li yıllarda başlamıştır. Asıl hedef HARRAN ÜNİVERSİTESİ'ne ulaşmaktı. Ve bugün HARRAN ÜNİVERSİTESİ var. Buna da ne kadar sevinsek azdır.

HARRAN DERGİSİ adı ve hedefi ile büyüktür; çıkmaya devam ediyor ve edecektir.

Hepinize selam ve sevgi ile.

DİL HANESİ**SÖNEN KÜLTÜR MİRASI:****"URFALICA"****II****(ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK DENEMESİ)***Mehmet Adil SARAÇ***ZIMZIRIH:** Yumruk (isim)

Sözcüğün hangi deyişten geldiği kesin olarak bilinmemektedir. Başka bir diden gelme ihtimali yoktur. Ancak sözcüğün ses yansıması olarak ortaya çıktığı tahminimizdir.

“Zımrırh” sözcüğü şu anda Urfa ağzında yüze vurulan yumruk anlamındadır. Vücudun başka bir yerine vurulması eylemine ne ad verildiğini henüz tesbit edebilmiş değiliz.

Zımrırığı suratıma geldi.

GÜMBÜK : Yumruk.

Özcüğün ses yansıması yoluyla “bük” sesinden geldiği bellidir. Ancak sondaki “bük” ekinin nasıl oluştuğu bilinmemektedir,

Gümbük” sözcüğü Urfa ağzında, elin yumruk gibi sıkılarak yumruğun iç yan tarafıyla birinin sırtına vurmak anlamındadır. Sırt boşluğuna gelen bu darbenin çıkardığı ses, bu sözcüğün kökeni olsa gerektir, Şiddetle yapılan bu hareketin insanın solunumuna birkaç saniye engel olduğunu da söylersek ‘gümbü’ sözcüğünün anlamını tamamlamış oluruz.

Bi gümbük yerleştirdi, nefesim kesildi.

TEHTİBENT : Bir tür zahire veya eşya deposu (isim)

Sözcüğün Arapça bir terkipten geldiğini biliyoruz: ‘Taht : “Üst”, ‘Bent : “Kemer”. Terkip olarak ele alındığında ‘kemer üstü’ anlamı ortaya çıkıyor.

Urfa ağzında “tehtibent”, çardak ve kab gibi oturma mekanlarında bulunan dolaplardan birinin içinden dar bir merdivenle çıkılan ve çoğunlukla 1 metre eninde, 3-4 metre uzunluğunda, ışığını içinde bulunduğu kardan veya cardaktan küçük bir mazgal

deliğiyle alan bir mekandır, Evin ufak tefek kullanılmayan eşyalar; ve bazı zahire çeşitleri bu mekanda saklanır.

Tehtibente kuşkana var.

Kuşkana: Çok küçük tencere (isim)

Sözcüğün Türkçe “kuş” sözcüğüyle Farsça “hane” sözcüğünden önce ‘kuşhana’ biçimine girdiğini söyleyebiliriz.

KUŞKANA: Çok küçük tencere (isim)

Sözcüğün Türkçe “kuş” sözcüğüyle Farsça “hane” sözcüğünden önce “kuşhana” daha sonra da Urfa ağzında “kuşkana” biçimine girdiğini görüyoruz. Bu değişimin önce “k ve h” seslerinin benzeşmesi sonucu “kuşkane”, sonra da sözcüğün büyük ünlü uyumuna uydurmak amacıyla “kuşkana” şeklinde olduğunu görmek fazla zor değildir.

“Kuşkana” Urfa’ya has bir sözcük de değildir. Anadolu’nun bütün ağızlarında bu söz-cüğe değişik diyaleklerle de olsa rastlamaktayız.

“Kuşkana” şekil olarak bakırdan yapılan, 15 – 20 cm çapında kapaklı bir tencedir. İçinde bir iki kişilik yemek yapılabilirse de daha çok süt veya yumurta kaynatmak için kullanılır.

“Kuşkana” sözcüğünün Urfa’da argo olarak “terbiyesi ve davranışları bozuk kişi” anlamında kullanımına da rastlıyoruz. Sözcüğün niçin böyle bir anlama kaydırıldığı da ayrı bir merak konusudur.

Kuşkana kalayçıda kalmış.

Bizim **kuşkanalara** lafımız yoh.

KURT: Oyunda elde edilen avantaj, puan (isim)

Sözcüğün Urfa ağzında hangi yolla veya hangi mantıkla bu anlama geldiğini bilemiyoruz. Puan hesabıyla oynanan oyunlarda rakiplerden

birinin diğerini borçlandırması yani onu zarara uğratması açısından düşünülürse “ağacın kurdu”, “meyvenin kurdu” anlamında kullanılarak yan anlama kayması yorumu getirilebilir. Ama sözcüğün argo olma ihtimali daha fazladır.

Bedava oynanan oyunlarda da “Nesine oynısız?” sorusuna cevap olarak verilen “Kurdına oynıyah.” sözü de, bu sözcüğe ayrı bir anlam katmaktadır. (Boşuna, gönül eğlendirmek için)

Sende iki **kurdım** var.

Paray yohsa **kurdına** oynıyah,

KURK: Kuluçka (isim)

Kuluçkaya yatan kümes hayvanının çıkardığı sestən yansıma bir isimdir. Genelde “yatmak” yardımcı eylemiyle birlikte kullanılır.

“Kurk” sözcüğünün Urfa ağzında ayrıca bir argo anlamı da vardır. Çokça yatan, tembel, üşengeç kişilerle alay ekmek için “Aman kahmasın, kurki savır.” denir.

Tavuh kimin **kurka** yatmış.

LOĞ: Toprak damın su sızdırmasını önlemek için toprak damı bastırmaya yarayan yuvarlak taş (isim)

Bu sözcüğün ses yansımali bir isim olduğu anlaşılıyor. Yani bastırma işi yapılırken düzenekten çıkan ses bu düzeneğe isim olmuştur.

“Loğ” sözcüğü zaten yalnız Urfa ağzına has bir sözcük de değildir. Bu düzeneğe Anadolu’nun birçok yöresinde bu isim verilmektedir.

“Loğ”, Urfa’da ve diğer yörelerde kışın toprak damların kab, çardak, tandırlık (mutfak) gibi mekânlara su sızdırmasını önlemek için toprağı bastırma işini yapan bir aletin adıdır. Silindir biçiminde olup çapı 15-20 cm, uzunluğu 50-60 cm’dir. Ağırlığı 15 - 20 kg’dır. Delikli bazalt taşından yapılır. Silindirin her iki tabanının merkezinde birer oyuk bulunur. Bu oyuklara çatal biçiminde bir tahta geçirilerek loğ yuvarlanır. Bu ağaca “loğdır ağacı” denir ki işte bu “loğdır” SÖZCÜĞÜ Urfa ağzına hastır. Yaptığımız araştırmalarda diğer ağızlarda böyle bir deyiş rastlanmamıştır.

“Loğ” sözcüğünden “-la” isimden fiil yapma ekiyle “loğlamak” eylemi de türetilmiştir.

Kışın kar at, baharda yat, yazın yan, güzün dam loğla.

LOĞLOĞ: İplik makarası (isim)

Bu sözcüğün de ses yansıması yoluyla oluştuğu bellidir. Makaranın yuvarlanırken çıkardığı sesle adlandırılmıştır.

Uzun süren araştırmalarda Urfa ağzında boş makaraya “loğloğ” dendiği görülmüştür. Dolu makaraya “makara” dışında ne dendiğini henüz tesbit edebilmiş değiliz

İki loğloğ verdim, keftti uşah.

ŞATIR : 1. Son derece yaman

2. Çok neşeli, kabına sığmayan

3. Fırında ekmek pişirme ustası

Birinci anlamda kullanılan “şatır” sözcüğüne yapılırsa yapılısın baş edilemeyen kişi anlamında kullanılmaktadır.

İkinci anlamda ‘şatır’ sözcüğü aynı anlamdaki Arapça ‘şatr’ sözcüğünden gelmektedir.

Üçüncü anlamdaki “şatır” sözcüğü ise “fırınlarda ekmek pişirme görevini üstüne alan usta” anlamındadır. Sözcüğün niçin bu anlama kaydığı merak konusudur. Birçok Güneydoğu ilinde aynı mesleği yapan kişilere aynı adın verilmesi ayrı bir enteresantlık göstermektedir.

Biri bı **şatıra** söz aynatsın.

Harmanı eyyi geldi, **şatırlaştı**.

Şatıra para ver, çölmeği koltuğa atсын.

KOLTİH : Fırınlarda ocaklarında ateşe en uzak yer veya nokta (isim)

“Koltih” sözcüğü Türkçede omzun iç kısmı ve tek kişilik kanepeler veya oturak anlamlarını içermektedir. Urfa ağzında sözcüğün bu anlamları korunmakla beraber çarşı fırınlarında ocağın ateşe en uzak yeri anlamını da taşımaktadır. Fırında pişen çölmek (güveç), kelle, çölmek pilavı gibi yemeklerin gür ateşte pişerek yanmasını önlemek, az ateşte yavaş yavaş pişerek lezzetli olmasını sağlamak amacıyla iyi müşterilerin yemekleri “koltih”ta pişirilir. Bu durum aynı zamanda şatırın bahşış almasını Sağlar.

Sözcüğün böyle bir anlam kazanmasının nedeni, birisini koltuğuna almak, korumak anlamından kinayeli olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Şatıra söyle, çölmeği koltuğa atсын.

VE SOĞUDU KUCAKLARI ANNELERİN

Bir ağaç büyüyor dalları Nemrut
 Caddelerinde şefkat kentlerinin
 Çocuklar ağlıyor
 Yüreklere düşlerin çarkında buruk
 Kreşler boşluğa salıncak atmış
 Ve bir çocuk
 Yüzü ellerinde
 Gözleri yol keserken
 Bir tepki uyanır derinlerden
 - Ey düşlerimin gerçek kahramanı
 - Anne
 - Açık denizi sevda yelkenlerimin
 - Bir nağme gönder karanlıklarına
 - Bir nağme ki ta ezelden içimdedir
 Bir nağme ki düştüğü yerde tevbekâr yemin
 - Zamanı geçmeden hemen
 - Kucaklasın benliğimi
 - Bak kara sulara indi göz bebeklerime
 - Kinler pençe salmada iliklerime
 - Delik başında fare gözleyen kediye şimdi
 - Şefkat sofraları yılda bire indi
 - Nedir savsaklayan düzenimizi
 - Nerde göklere eren sevecenliğin
 - O sıcak bakışların
 - Zemez pompalayan çeşmelerin
 Siyah bulutlarına tepkisi yüreğinin
 Kezzab suyu düşüren nisan günlerinin
 Bir vavelya çoşar içinde sessiz sessiz
 Bir skeç ki figuransız perdesiz
 Bir küçücük meydanda dev ordular
 Silahsız askersiz savaş kurdular
 Beyni çatlayacak şimdi çocuğun
 Gelişen bu çağa bir yeni doğum
 Yeni bir düşünce gerek.

A. Arif İNAN

AĞIT YERİNE

Karşılıklı yerleşince koltuklara
 Sabah ezanları keserdi sohbeti,
 Bir türlü yanmayan sobaya inat
 Çay bardaklarıyla ısınirdi avuçlarımız.
 O denli zordu ki anlamak seni;
 dokunaksız bakışlar,
 Merhametsiz bağırişlar...
 Bir dağ köyünün güneş yanığı
 alıganlığı sezilirdi tebessümlerinde.
 Kiskanırdık bıyıklarının gürlüğünü.
 Hiç olmadı belki, saklamadığın bir ağıt
 ya da sansürsüz kahkaha attığın bir an.
 Yalnız senindi çocuk şarkıları,
 kuş yuvaları,
 yağmur öncesi sisleri.
 Yalnız senindi ölülerimizi çiğneyip
 geçen güvercin gölgeleri.
 Dahası:
 Müebbet mahkumdun yiğitliğe.
 Belki de ondan
 bir siğara içimi mesafede ruhun
 yükselirken göklere
 güngörmemiş zilgıtlar yükseldi
 kadınlardan.
 Sen,
 dost sen,
 arkadaş sen,
 Ne çekilmez acı senden uzaklık
 bir bilsen...

Mehmet HAZAR

YAŞAMAK

S. Ahmed KAYA

Yüzünü al bir etrafına aynanın
İçini denizlere açılan taraflarına
ve gökyüzüne...

ne olur kırılrsa ayna
dökülse içinin kırıntıları...

Değmez oysa yaşamak
Şehrin insanı bunaltan tarafını.

Değmez yaşamak
bir orman yangınından arta kalan
kül kadar yüz hatlarını
limon gibi ekşiyen
sonra düşen sonbahar yapraklarına...
bir kaos belki
tüm yaşananlar... parklar
özgürlüğünün tutuklandığı mevsim
kadınlar orda
yüreklerini bile saklamazlar
dağıtırlar şehvetlerini.
Parklar serinliğıydi en kutsal yanımızın
yağmur yağdı önce
irin kokan yalaklarından
bize ait olan tarafıyla
şimdi yok
kimbilir

Ne olur kırılrsa ayna
dökülse içinin kırıntıları.

Yaşamak ölümü özletir:
bir sardunya belki
kendini saksıya mahkum eden
gibi ayakta durmaya çalışan
bir beklentisi yok
yahut yaşadıklarından sorumlu
olan ben
taşıyorum yine de başımı omuzlarım
üstünde
buğday başaklarına rağmen
rüzgara karşı...

Bir açılışın arafesindeyiz
yüreği ve akli ve yüzü
aynalara taşımanın.
Yaşamak bir sorumluluksa eğer
ve duruyorsun ayaklarımın üstünde
ben, ademoğlu adem
ölmesini iyi bilirim
yaşadıklarının hesabını da veren...

HİROŞİMANIN ÖLÜMÜ

A.Rezzak ELÇİ

Barişa selam

Ama

Savaşa devam

Dediyse adam

Savaş

Devam eder

O zaman

...

... dokuzyüzkırkbeş

bahar ayları.

alooo

.....

Neresi mi?

.....

Japonya mı?

.....

Horişimayı bağlayan

.....

tık

tık

tık

Horişima

Hiroşima.

Hiroş...

Hiro...

Ziiiiiiiiiiiiirrr

ziiiiiirrr

ziiiiiirrr

ziiir

zır

zi.....

.....

Alo

santral

.....

bağlandı mı?

cevap yok

.....

tid

tid

tid

aloooooooo

kimi aradınız?

.....

alo

Barişi arıyorum

.....

Nel gittiler mi?

.....

Savaşı bağlayın

.....

alo

ben savaş

Hiroşima'dan haber var mı?

Yüzbin ölü nel

Demek yüz bir ölü haaaa!

YAZM KAYNAKLARA GÖRE HARRANDAKİ MİMARİ ESERLER

A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU

Harran'daki mimari eserlerle ilgili en eski ve detaylı bilgileri İbn Cübeyr (580/1184), İbn Şeddad (640/1242) ve Evliya Çelebiden (XII. yüzyıl ortaları) öğrenmekteniz. Ayrıca, DC. Chesney (1850), G.P. Badger (1852), E. Sachau (1883), O. Preusser (1911), <*0. CresweH (1919-1930), Seton Lloyd-William Brice (1950), D.S. Rice (1951-1956) ve Dr. Nurettin Yardımcı (1983-devam ediyor) Harran'daki mimari eserler üzerinde çeşitli araştırmalarda bulunarak bunları yayınlayan araştırmacıların başında gelmektedirler

Çeşitli kaynaklardan anlaşıldığına göre, Hz. Ömer zamanında İyaz bin Gannı tarafından 640 yılında fethedilen Harranda ilk ısıtım eseri inşa edilmeye başlanmış, Emevi başkentliği yaptığı dönemde (744-750 II. Mervan zamanı) imar faaliyetleri hazırlanarak şehir mimari eserlerle çok zenginleşmiştir. Mervan, 10 milyon dirhem sarfederek Harran'a bir hükümet sarayı yaptırmış şehrin büyük camii'ni yenilemiş ve su kanalları açarak tarımı geliştirmiştir. İmadeddin Zengi'nin 1127 tarihinde Harran'ı almasından sonra, Zengi'nin oğlu Nureddin Mahmud ve Selahaddin Eyyübi zamanlarında şehirde Medrese, hastane, çarşı, hamam gibi çok sayıda mimari eserin inşa edildiğini, miladi 1175 depreminde zarar gören yapılar ile Ulu Camiinin restorasyonlarının yapıldığını yine çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz.

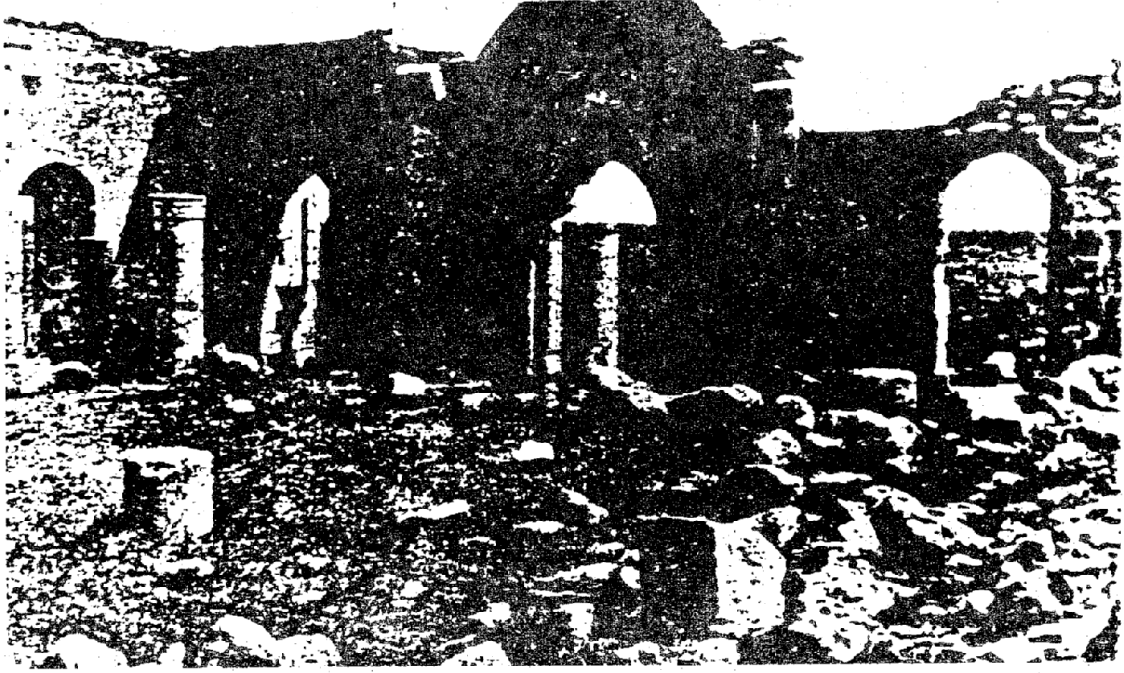
589/1184 tarihinde Harran'ı ziyaret eden seyyah İbn Cübeyr eserinde Ulu Cami'den, şehrin surlarından ve kalesinden detaylı bir biçimde bahsetmektedir. (ileride anlatılacaktır). İbn Cübeyr bunlardan başka, Harran'ın camilerinin çok olduğunu söyleyerek bunlardan Ebü'l İlerakAt Hayat b. Abdülaziz Mescidi (Hayat el Harrani) ve günündeki zaviyesinden, Seleme'nin mescidinden bahseder ve ayrıca eski bir mescidi ziyaret ettiğini söyler. Harran'da 1 medrese (Universite) ve 2 hastanenin mevcut olduğunu anlatan İbn Cübeyr, şehrin çok düzenli kapalı

çarşılarının bulunduğunu söyleyerek bunları büyük yolları olan bir saraya benzetti. İbn Cübeyr çarşılardaki her dört yol kavşağının taşla örülmüş büyük bir kubbe ile örtülü olduğunu ve bu kubbeilerin sokakları ayıran bir nokta konumunda bulunduğunu ve Ulu Caminin bu çarşılarla bitişik olduğunu söyler.

640/1242 yılında Eyyübiler devri) Harran'a vergilerin teftisi için gönderilen tarihçi İzzeddin h. Şeddad şehrin son mamur zamanını görmüş ve cizlere önemli bilgiler aktarmıştır. (İbn Şeddad'm Ulu cami, kale ve surlar hakkında verdiği bilgiler ileride anlatılacaktır).

İbn Şeddad, şehirde H.z. İbrahim (a.s.) adına bir mescidden ve onun otururken dayandığı söylenen bir kayadan ve başka bir mescidden söz etmektedir, Yine İbn Şeddad'm verdiği bilgilerden, Harran'da Nureddin Mahmud b. Zeng) (ölümü 569/1174), Şemseddin Şukayr, Hacı Naam Hanım, Şemseddin Ebü Muhammed b. Selöme b. el-Attar tarafından inşa ettirilmiş Hanbelilere 4 medresenin, birini Nureddin, diğerini Cemaleddin Şadbahtın yaptırdığı iki hanikah'ın (tekke), Gökböri tarafından inşa edilen (1182 Eyyübi devri) bir hastanenin mevcut olduğunu öğrenmekteyiz. İbn Şeddad ayrıca; Balat Hamamı, Kilise Hamamı, Sebba Hamamı, Reis Hamamı, Şeyh Hamamı, Ali Hamamı Hc Veliyat Hamamı, Feddan kapısı Hamamı, Zeki Hamamı, Veli Hamam iie şehrin dışında Büyük Kapı (Halep kapısı) önünde iki, Yezid Kapısı önünde Hacıb Ali tarafından inşa ettirilen iki hamam olmak üzere Harranda toplam 14 hamamın bulunduğunu söylermektedir.

Onyedinci yüzyılın ortalarında (1650 yılları) Harran'ın harap haline yetişen ünlü seyyah Evliya Çelebi Seyehatnamesi'nde burasını, "Şehir harap, evler toprak olup kalesinde insanoğlu kalmamıştır. Ancak, kargir camiler, han ve hamamları kalıp diğer harap evler

18. 19. Yüzyıl sonları Harran Küçük Camii'nin kalıntıları. Bugün tamamen yıkılmıştır.
(Cihat Kürkcüoğlu Arşivi)

içerisinde çöl arapları kışlamaktadır. Cümleleriyle anlatılmaktadır.

Moğollar tarafından 1260 yılında yakılıp yıkılan Harran'da mimari eserler büyük ölçüde zarar gördü. Halk burayı terkederek Mardin, Dimaşk (Şam) ve Haleb'e kaçtı. Etraftaki göçebele tarafından işgal ediler; tarihin bu altın şehri bir köy haline gedi ve bir daha o muhteşem günlerine dönemedi. 1518 tarihli tapu tahrir defterlerinden Osmanlı döneminde Harran'ın 250-280 nüfuslu bir köy olduğu anlaşılmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Creswell, K.A.C., Early Müslim Architecture, Part 1, Oxford, 1932

Kürkcüoğlu, A. Cihat., "Anadolu'nun ilginç Turistik değerlerle Dolu ve Bir Yöresi Harran", Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat, Sayı 7, Ankara, 1990

Lloyd. S. - Erice. W., "Harran", Anatolian Studies, 1.1951 Oge, Yılmaz., "Anadolu Türk mimarisi de Ustünden Tabii Aydınlatma Aydınlık Fenei", Önsya, sayı 64, Ankara.

Rice, D.S., "Medival Harran" Anatolian Studles, II., 1951.

Şeşen, Ramazan. "Harran ve Türk İslam Tarihindeki Yeri", Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu Bildirileri, [stanbul, 1988.

Şeşen, Ramazan., Harran Tarihi, Ankara, 1993.

Yardımcı, Nurettin ., "1985 Harran Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", yIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara 1986

ŞANLIURFA MİMARİSİNDE KİTABELER

Mahmut KARAKAŞ

Kitabe” kelimesinin sanattaki anlamı şöyle ifade edilmektedir: Binaların kemerlerine, kapı üzerlerine, çeşme ve sebil gibi şeylerin cephelerine konulan yazılı levha; böyle bir levhanın yazısı yerinde kullanılan bir tabirdir. Mezar taşlarındaki yazılara da Kitâbe denir. Üzerine yazı yazılmak yahut resim çizilmek üzere binaların cephelerinde bulunan taş veya madeni levhalara verilen ada da Kitâbe levhası denilmektedir. (Pakalın, Mehmet Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü; Milli Eğitim Basımevi- İstanbul, 1983-Cilt, 2-sayfa ,284)

Kitabeler çok eski zamanlardan beri kullanıla gelmiştir. Şanlıurfa’ımızda en eski yapılardan biri olarak kabul edilen Urfa iç kalesi sütunları üzerindeki Türkçe olmayan Kitâbe de bize, sütunların niçin ve kimin tarafından yaptırıldığı hakkında bilgi vermektedir. Tarihçilerin verdiği bilgiye göre bu sütunlar, Osroen Krallığı (MÖ. 132-M.S. 117) devrinde Kral Eftuha tarafından yaptırılmıştır. Sütun üzerindeki Kitâbe okunup çözüldüğü zaman, şunların yazıldığı anlaşılmıştır: “Ben Eftuha’yım, güneşin oğluyum. Bu sütun iki heykeli Mano’nun kızı Şelmet için yaptırım.” denilmektedir. Böylece biz bu Kitâbe vasıtasıyla sütunların kimin tarafından ve niçin yaptırıldığını anlıyoruz.

Vilayet binasının önündeki abide, onun niçin yapıldığını bilmeyenler için belki dörtüyl kavşağındaki bir öbekten başka bir şey ifade etmez. Fakat üzerindeki Kitâbeyi okuyanlar bu abidenin niçin yapıldığını anlayacaklardır. Abidenin bir tarafında (Ca-yı cihada giden erlere nusret ola) diğer tarafında ise (Bu hacir

samit değil ikil-i cihad-ı ekberdir) yazıları okunmaktadır. Bu kitabelerin altında hicri 1334 ve diğerinde de 1335 tarihleri yer almaktadır. Yani miladi tarihe göre 1915 ile 1916 seneleri... Biz bu tarihleri düşündüğümüz zaman birinci cihan savaşının olduğu seneler hemen hatırlanacaktır. Kitâbe de savaşa giden erlere yardım olsun diye zafer dilerken bir tarafta da, bu taş sessiz değil büyük savaşın tacıdır, anlamı çıkmaktadır. Evet, 1915 ve 1916 senelerinde birinci cihan savaşında şehit düşen askerlerimizin hatırasına dikilmiş bir abidedir. Bu abide sessiz, anlamsız değildir. Büyük bir savaşın tarihi, binlerce şehidin hatırasındır.

Yukarıda verdiğimiz iki örnek hem tarihi bir yapıyı verirken hem de hatıralarda manevi değerleri canlandırmaktadır. Böylece geçmişle zamanımız arasında bir köprü oluşmaktadır. Bir şehrin tabii güzellikleri yanında tarihi varlığını da ispatlamaktadır. Tarihi yapılar ve üzerindeki Kitabeler bir şehrin geçmişteki değerini göstermektedir. Gerek devlet adamlarının ve gerekse şehir eşrafının yaptıkları imaret bu değerlerin ifadesi olduğu gibi sosyal ve ekonomik hayatının da parlaklığını göstermektedir. Şehir halkının kültürü, folkloru ve zenginliği yapılan bu mimari eserlerin çokluğu ve çeşidinin zenginliğiyle belli olmaktadır.

Kitâbelerin bize sağladığı faydaları kısaca üç noktada toplayabiliriz.

Yaşasın sultanımız Sultan Reşad
 Hazret-i Faruk'un işbu camiini
 Kıldı tamir ile cümle nassı şad
 Hem bu hayr yolda inayetzadenin
 Oldu el-Hak gayreti hadden ziyad
 Heştibeşişte yaz güher tarihini
 Ruh-ı Faruk'u bu tamur etdi şad
 sene : 1330

Bu tamir de Osmanlı Padişahı Sultan Reşad Eşref Ebu'n-Nasr Kayıtbay azze nasruhu devrinde, kendisine İnayetzade diyen biri bitevella el-fakir ilallahı Taala Yunus eş-tarafından hicri 1330 miladi 1911 tarihinde tamir Şerefli Naibi Bire lütfullahı bihi." edilmiştir. Caminin Hz. Ömer Camii olduğu bu kitabeden anlaşılıyor. Bundan önceki her, iki Bu kapı kitabesi, Mısır Memlûkleri kitabede de Ömer Camii adı geçmemiştir. devrinde Memluk sultanı Ebu'n-Nasr Kayıtbay Görülüyor ki bir bina üzerindeki kitabeler o zamanında, onun Birecik Naibi Yunus binanın tarihi seyrini bize oldukça açık tarafından, Kayıtbay'm emri ile yaptırıldığı göstermektedir. bildirmektedir.

En son tamir gördüğü tarih ise caminin Urfa kapısının sağ tarafındaki bir satır dişkapısı üzerinde şöyle belirtilmiştir.

"Hazret-i Ömer (Radıyallahu Anh) zamanında yapılmış Ömeriye Camii. Tamir tarihi fi şehri şaban sene 1382"

Miladi tarihe göre Aralık 1962 yılında tamir Ebu Nasr Kayıtbay amiri amme'l-bilad gördüğü anlaşılır. Gerek bu son tamir kitabesi bideyanetihi ve bezlihi ve muhyi'l-gerek daha önceki kitabeler bu caminin Hazret-i sünneti'lMuhammediye bikavlihi ve fi'lihi Ömer zamanında yaptırıldığını belirtiyor. Fakat rai i'i Iiva'lsIam bihafdi'l-Mezalim ve bizzat yapıldığı devrin kitabesi bulunmadığı için, kami'i imadi'ltuğyan bired'i külli azim" asil yapılış tarihi ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir.

Kitabeleri en sağlam kalan tarihi eser olarak Şanlıurfa'mızın Birecik ilçesinin surlarındaki Kendisine ihtiyaç için gelenlerin kitbeleri söyleyebiliriz. Birecik kalesinin surları üzüntülerini fazilet kaynağı ile gideren, üzerinde baştan başa bir satır halinde yazılmış adaletin kuvveti ile asillerin asilik sebeplerini olan kitbeden başka surların çeşitli yerlerinde yok eden Mevlana Sultan ul-Azam ve melik yuvarlak bir mühür halinde devrin hükümdarını el-muazzam (bunu yaptırdı). Zülümları durdurması ile isyan direğini sökücü, zulümleri alçaltarak İslam bayrağını yükseltici, söz ve davranışlarıyla Muhammediye sünnetini ihya edici ve bağış ve diyaneti ile bütün beldeleri tamir eden mülkün maliki Sultan Ebu Nasr kayıtbay'dır.

Bu mühür şöyledir.
 Ebu en-Nasr Kayıtbay
 An el-Mevlana es- Sultan el-Melik el- Eşref.
 Azze nasruhu.

Tarih kitaplarında bu isme baktığımızda Mısır Memluk sultanlarından biri olarak Ebu

Nasr Kayıtbay ismine rastlıyoruz. Ebu Nasr Kayıtbay (1468- 1496) tarihleri arasında Mısır'da saltanat sürmüştür.

Birecik'in Urfa kapısı üzerindeki kitbe şöyledir:

"Bismillahirrahmanirrahim. Emere bilmaretihi Mevlana es-Sultan el-Melik el-Eşref Ebu'n-Nasr Kayıtbay azze nasruhu bitevella el-fakir ilallahı Taala Yunus eş-Serefli Naibi Bire lütfullahı bihi."

Bu kapı kitabesi, Mısır Memlûkleri devrinde Memluk sultanı Ebu'n-Nasr Kayıtbay Görülüyor ki bir bina üzerindeki kitabeler o zamanında, onun Birecik Naibi Yunus binanın tarihi seyrini bize oldukça açık tarafından, Kayıtbay'm emri ile yaptırıldığı göstermektedir.

Urfa kapısının sağ tarafındaki bir satır halinde yazılmış olan kitabe şöyledir:

"Mevlana es-Sultan el-a'zam el-Melik el-Muazzam kami'i esbabi' ı-bağın bievatdi adlihi ve akiru hemum el-kasidin biğaffari fadlihi es-Sultan el-Malik el-mülk el-Eşref Ebu Nasr Kayıtbay amiri amme'l-bilad bideyanetihi ve bezlihi ve muhyi'l-sünneti'lMuhammediye bikavlihi ve fi'lihi rai i'i Iiva'lsIam bihafdi'l-Mezalim ve kami'i imadi'ltuğyan bired'i külli azim"

Buraya kadar Türkçe olarak söyleyecek olursak şöyle diyebiliriz:

Kendisine ihtiyaç için gelenlerin gideren, adaletin kuvveti ile asillerin asilik sebeplerini el-muazzam (bunu yaptırdı). Zülümları durdurması ile isyan direğini sökücü, zulümleri alçaltarak İslam bayrağını yükseltici, söz ve davranışlarıyla Muhammediye sünnetini ihya edici ve bağış ve diyaneti ile bütün beldeleri tamir eden mülkün maliki Sultan Ebu Nasr kayıtbay'dır.

Kapının sol tarafındaki yazı da şöyledir:

“Münfike hazainuhu fit-taati ve menşe’i l-husun lihifzi emani’l-müslimin ve suni i’razi’l-Müslimat efdalu mûluki asrihi ala’l-itlaki ve akvamuhum fi zati’llahi bila şıkak seyfillahi mürhefi Nasırrred-dini’lMuhammedi el-müşerref eş-Sultan el-Malik el-mülk el-eşref Ebu Nasr Kayıtbay azze nasruhu ve kane intihau el-binai fi hazihisur el-mübarek ila haza’l-mekan fi rabii aşere Ramazan el-muazzam sene semane ve semanine ve semanemietin mm el- hicret”

Bu cümleleri şöyle Türkçeleştirebiliriz:

İtaatte ve kalelerin yapımında hazinelerini harcayan, Müslümanların emniyetini sağlayan ve namuslarını koruyan, devri meliklerinin mutlak en faziletlisi ve Allah’ın zatını tanımada zorluk çekmeyenlerin en kuvvetlisi. Allah’ın keskin kılıcı Muhammed dininin yardımcısı olarak şereflenmiş, mülklerin maliki şerefli Sultan Ebu Nasr Kayıtbay’ın yardımı büyüktür. Bu yere kadar bu mübarek surun yapımı son buldu. Hicretten sonra Ramazanın ondördüncü günü, sene sekizyüz seksen sekiz.

Demek ki, surların tamiri Mısır Memlukleri sultan, Ebu Nasr Kayıtbay’ın emri ile yapılmıştır. Miladi tarihe göre 16 Ekim 1483 tarihinde tamamlanmıştır.

Yine Birecik ilçesinin Meçan Kapısı kitabesi de şöyledir:

“Bismillahirrahmanirrahim. Emere biinşaihi Mevlana es-sultan el-makam el- azim ve’l-melik el-muazzam sultan el-islam ve’l-müslimin muhyi’l-adli (dört kelime okunamadı) Seyfullah el-mürhef mevlana es-sultan el-melik el-eşref ebi’en-Nasr Kayıtbay azze nasruhu (bir kelime okunamadı) el-fakir el-şerefi Yunus naib el- Bire afaallahu anhu ve kane’l-fırağ ila haza’l-beden fi’l-aşere’l-ahir sene tis’a ve semanine ve semanemietin.”

Türkçesi : Bismillahirrahmanirrahim. Adaleti ihya eden Mevlana sultan ulmakam el-azim ve’İ-melik el-muazzam İslamın ve müslümanların sultanı buranın yapımını emretti. Allah’ın keskin kılıcı, Mevlana Sultan melik el-eşref Ebi Nasr Kayıtbay’ın yardımı büyüktür. Onun Birecik naibi Yunus-Allah onu affetsin-bu surları 889 senesinin son on gününde tamamladı.

Demek ki bu surlar da miladi olarak 1484 senesinin son günlerinde Birecik naibi Yunus tarafından, Sultan Kayıtbay’ın emri ile yaptırılmıştır

**URFANIN KURTULUŞU İLE İLGİLİ
BELGELER**

Mahreci : Urfa
19.3.1335

Gayet Mühim ve Müstaceldir
Dakika Tahiri Caiz Değildir

İngilizlerin Mart'ın 22. Cumartesi günü Urfa'yı işgal edecekleri iş'ar ettikleri ve işgal ettikleri mahallerde mahrem teigraf muhabereilerini men' etmekte buldukları cihetle tensib-i âli-yi nezaretpenahileri buyrulduğu takdirde livaya ait şifre muhaberatının Siverek Mutasarrıfı vasıtasıyla icrası ve işgal vukuunda ne suretle muamele ifası lazım geleceğinin sūratı is'ariye müsaade buyrulması ehemmiyeti fevkâlde ile müsterhamdır. 19 Mart 1335

Urfa Mutasarrıfı Nusret

شيفره ثلثا الحانہ
مخبري
اورد
شيفره قلمی
۱۹
۱۸
تاریخ کشف بدستی
قلمه رودی

انگیزون باریع کیون انکی جبارین کون اورڈن اشکال ابره کفدو اشکال کفون و اشکال
اشکال کفدوده کون اشکال اشکال اشکال کفدوده کفون کفون کفون کفون کفون
تقدرده کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون
معدنه کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون کفون
اورڈن کفون
۱۹۱۸

صورتنگ لعله خارج نظایه حلیه/نکره
۱۹۱۸

Şifre Telgrafname
Mahreci : Karacurun
13 Teşrinisâni 1335

(Dahiliye Nezaretine)

Arap aşayirinde Geysi kabilesine mensup Siyala reisi Salihei Abdullah 9 Teşrinisâni 335 geceyarısı merkezi livada Fransız karargâhına gelerek gizlice görüşdüktan ve gündüz merkeze 1 saat uzaklıktaki Kısas köyünde milli aşiret reisi Mahmut Bey'in küçük kardeşi Abdurrahman Bey ile Fransızları buluşturduktan sonra köyü yağma ederek 500 lira kadar hasarı mucip olarak dönmüştür. Bu şahsın tedibi Fransız kuvvetinin müdahalesini müstelzim olacağı anlaşılarak Fransız kumandanı nezdinde teşebbüsat icra ve takibata muvafakat alındığı cihetle takibatı lâzime eis alındığı. 21 Teşrinisâni 335

Mutasarrıf Ali Rıza

Handwritten signature and stamp in Ottoman Turkish script.

Handwritten text in Ottoman Turkish script, likely a report or official communication.

Handwritten text at the bottom of the main section, possibly a date or location.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or note.

Handwritten text at the very bottom of the page.

Mahreci : Urfa
26 Teşrinisani 1335

Dahiliye Nezaretine

Jandarma Binbaşısının Fransızlarca değiştirilmesi Salihel Abdullah'ın takibinden ve merkumun işgalatından teşkilatı milliyenin livaya yayılmasından doğduğu ve Fransızların şehir etrafında top yerleştirmek üzere istihkâmlar hazırlamakta oldukları maruzdur. 26 Teşrinisani 1335

Mutasarrıf Ali Rıza

Huzuru Aliyi Sadaretpenahiye
ve Harbiye ve Hariciye Nezareti
Cellilelerine tezkere 26. T. sâni 335

(Handwritten signatures and stamps)

جندارم بیکیا ایسند فرانسوزج تجمعی صایح العبد المذنب نعیمیته در نوبت اعفالاته تکلیف بدله
لوی اعفالاته توله ایتمکی و فرانسوزک شهر اطراف سیمه یلتمیرله اولنده استقامات
حاضر اعفالاته اولدولری مؤوضه (۲۵ / اولدولری)
تلف
سے نها

مفتی عدو اصداقیه و جوبه و فایدته
جمله تکرار

ŞANLIURFA ŞAİRLERİ 6

S. Ahmed KAYA

C. Namık ALPTEKİN

1913 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve ortaokulu Urfa'da okudu. Maddi imkânsızlıklar yüzünden yüksek tahsilini yarıda bırakıp hayata atıldı. 5 yıl öğretmen vekilliği, 'Foto Namık' stüdyosunu kurarak 8 yıl fotoğrafçılık yaptı. Birçok devlet memurluklarında bulundu.

Aruz vezninde şiirler yazmış ancak daha çok hece vezninde ve özellikle hicivler yazmıştır.

Şiirleri; YENİLİK, AKGÜN, URFA, URFA POSTASI, DEMOKRAT URFA, adlı Urfa gazetelerinde; ayrıca AKBABA ve EDEBİYAT SANAT gibi ulusal dergilerde yayınlanmıştır.

27 Kasım 1992 tarihinde vefat etmiştir.

ŞİİRLERNDEN ÖRNEKLER:

SERZENİŞ

Urfa'nın zenginlerine

Her işi bekleme hükümetinden
Onu teşkil eden kendi özündür
Biraz da sen harca şu servetinden
Harabe yerleri gören gözündür

Zenginim diyerek hoş çalım satma
Her gece keyf çatıp sırt üstü yatma
Fakiri hor görüp gönül kanatma

Kaç tane fabrika kurdun işsizen
Nerde kucak açtın dula öksüze

Kaç kap yemek verdin körle güçsüze
Cennete gidecek yollar uzundur.

Sırat kıldan ince, kılıçtan keskin
Zengin ata binmiş elinde dizgin
Sürecek fakat yok, canından bezgin
Namık'ın bu yönden kalbi mahzundur.

Mahmut Şevket AKKAYA

1922 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta okulu Urfa'da, liseyi Adana Bölge Ziraat lisesinden okudu (1940). Tarım Bakanlığının iller teşkilatında teknisyen, ekip şefi, mücadele mütehassısı ve müdürlük görevlerinde bulundu. 1977 yılında kendi isteğiyle emekli oldu. 6 Kasım 1987 tarihinde vefat etti.

Orta öğrenimi birincilikle bitirdiği için, kendisine hediye edilen edebiyat kitapları kendisinde edebiyata karşı bir ilgi uyandırdı. Bu yüzden şiire ortaokul sıralarında başladı. Şiirlerini Harran ve Anzılha dergileri yanısıra mahalli gazetelerde de yayınlamıştır.

Eserleri

Takvimde Kopan Yaprak (şiir, 1993, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim ve Araştırma Vakfı tarafından yayınlanmıştır.)

ŞİİRLERNDEN ÖRNEKLER:

AMENTÜ

Melce-i rahmânına 0 Mevlâ'nın
(Amentü billah, O'dur, Hallâkı dü-cihanın.
Hâkim-i kâinattır, münezzehdir mekândan
(Melaikesiyle, dolmuş, fezası asumanın.
Umûru ve ahkâmı cem oldu (kütübünde)
Tebliğ oldu vahyile, muhtevsî Kur'an'ın.
Şu beşeri tenvire geldi nice (rüsülü),
Ebi'l Kasım Muhammed, hatemi enbiyyın

Ve şöyle i'lam etti, bize (yevm'il âhiri),
(Kaderin) medlûlûdür, hem cahiyümü
cinânın.
Emriyledir, (Hayrü şer) illa (Ba's ü
ba'delmevt),
Tabiiim takdirine, mahkeme-i k0brnın.

SECDELER

Benliğini alçaltan, aşırı gurururudur.
Kibrin aküsü beynin, antenide burundur.
Her uğraşında burnun, sürtmesin dersin
yere,
Allah için secdede seccadeye dokundur.
Çatışır her beyinde, iyi duygularla şer,
Zayıf bulunur çok kez, şeytana karşı
beşer,
Tevazu bulur kibri, bir bir benden
namazda,
Kibir, rüköda yenik, secdede esir düşer.

Mustafa DİŞLİ

1926 yılında Urfa'da doğdu. İlk
ve orta -okulu Urfa'da okudu. Lise
öğrenimi için gittiği Adana öğretmen
okulunda ayrılarak, Urfa'da yeni açılmış
olan Urfa Lise'sine devam etti. Öğret-
menlik ve terzilik yaptı. 1987'te Urfa'da
öldü.

Şiire ortaokul sıralarında başladı.
Okulda duvar gazetesi çıkardı, Şiir ve
karikatürlerini bu gazetede yayınladı.

Hayatın in 'son dönemlerinde
senaryo, hikâye, fıkra ve röportajlar yazdı
Bu arada bazı filmlerde rol aldı, Meslek
ve Ulus gazetelerinde köşe yazıları yazdı.

Eserleri:

Dumanlı Dağlar (şiir, ikinci baskı 1984)

ŞİRLERİNDEN ÖRNEKLER:

BEN GÜNEYİN ÇOCUĞUYUM

Yanıktır türkülerim
Göz üstüne türkü söylesem
Göz göz olur yaralarım
Tazelenir ümitlerim

Karanlık gecelere türküler söylerim
Beni anam ıssız bir çöl köyünde doğurdu'
Çoban olarak doğdum
Keder sürüsünü yaydım ovalarımda.
Kavalımla Fırat'ı aşardım
Beni anam ne Ataköy plajında, ne Hilton'da
Ne de kaloriferli odada
Beni anam kaba taş duvarlar arasında
Kerpiçten duvar gölgesinde doğurdu.
Gam gözlüm keder yüküm, ıstırap nişanlım
Ben hep bunlarla yaşarım
Hülya deryaları teselli ilacımdır
Bazen hayallerimde kalorifer görürüm
Asansörle çıkarım bulutlara.
Televizyon varmış
Ben mum ışığında derdime derman ararım
Tatlı dilimden aşka hünerim yok
Yanık türkü söylerim, dedim
Türkülerimde "Ağamın elinden nasıl edim derim

Gündüzleri yanar, terimle yıkanırım
Seher yıldızı umut yolu
Samanyolu gecemin arkadaşıdır
Gece kederim kadar karanlık
Işıksız gecelerde umut ışıklarım, ay ışığıdır
Ve yine gökyüzünün süsü ay yıldız
Güneyin çocuğunun umududur.

S. Sabri ERGENÇ

1930 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta
tahsilini Urfa'da yaptı. 1960'ta Urfa Vakıflar
Müdürlüğü'nde mmuriyete başladı. Bu arada'
şoförlük de yaptı.

Şiire ortaokul sıralarında başlayan ER-
GENÇ, hocası H. Nusret ZORLUTUNA tarafından
teşvik edilmiştir. İlk şiirleri Urfa'da yayınlanan
Feryat Gazetesi ve Hilal dergilerinde çıktı.

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER:

VİRAN ŞEHİR

Yok mudur derdine derman edecek;
Neden böyle viran olmuşsun Urfa?
Sızlayan yarana merhem sürecek
Bulunmaz mı bilmem kimseler Urfa
Bu elim halinle terkedilmişsin
Kimseden bir vefa görmedin Urfa
Gözlerden mi ırak, unutulmuşsun
Haline bakanlar utansın Urfa...

Nerde yeşil ovan, zümrüt bağların
Meyve bahçelerin nerede Urfa?
Hani akıp giden coşkun suların?
Şimdi de su diye kavrulsun Urfa...
Basitçe değil derdin, koca bir umman..
Talihin yüzüne gülmüyor Urfa...
Methini tarihler yazdı bir zaman
Şimdi de el'aman bağırır Urfa...

A. Naci İPEK

1930 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da yaptı. 1952 yılında gazeteciliğe başladı. Cumhuriyet Gazetesinin Urfa muhabirliğini yaptı. Fırat (1964) ve Urfa (1952- 54) gazeteleri yansıra Anzılha (1966) dergisini çıkardı. Halen Kitapevi işletmeciliğini yapmaktadır.

Çeşitli gazete ve dergilere şiirleri ve yazıları çıktı.

ESERLERİ

- 1- Şiirlerde Urfa (Antoloji 1969)
- 2- Urfalı Güzel (şiirler, 1994)

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

MONA LİSA

Yalnızlığım ve karanlıklar
Tül tül inmiş karanlıklara
Ruhumu doldurmuş sarmış benliğimi
Gözlerin gibi...
Duvardaki Mona Lisa,
Altın çerçevede canlanıp
Sevginin Ebemkuşağı altında
Sevginin Ebemkuşağı altında
“- 0, benim aslım!..” diyor
Bu sonbahar akşamında
Gönlümde hüznün,
Gözümde son ışıkları umutlarımın
Düşüncemde sen!
Sen, sen, hep sen!..
Ve... Senden uzaklarda
Sevginle dolu ben,
Yalnızım bu karanlıklarda...
Anlatılmaz, garip duygularla doluyum..

Ellerim havada, duada dilim...
Karanlıklarda seni arıyor.
Sevginle umutlanıyor, ısınıyor; Kulaklarına
gönül türkülerini söylemek istiyorum.
Uzak
Çok uzaklarda bir ışık gözlerin...
Bana hayat verir,
İksirdir sözlerin!
Bu hazan mevsiminin
Akşam alacasında sevdana takılmışım;
Seni,
Sesini, bakışını,
Sıcaklığını, duruluğunu, kadınlığını arıyorum
Senden uzaklarda,
Kimsesiz bu yalnızlığında...
Duvardaki Mona Lisa,
Altın çerçevede, hüznle
Mahzun gözlerine bakarak:
“- 0, benim aslım!..” diyor.
Hafif bir rüzgar,
Yağmuru yönlendiriyor. sevda yüklüyor:
Sanki sen, saçlarımı okşuyorsun'
Rayihan bayılıyor,
Caziben
Yalnızlığında ve karanlıklardan beni alıp
Sana getiriyor!
Duvardaki Mona Lisa,
Altın çerçeveden gözleri ışıl ışıl,
Güzelliğinin sihrine, sadeliğinde kakılmış,
“-0, benim aslım!..” diyor
Artık, öylesine doluyum seninle..
Elimi uzatsam tutacak,
Konuşsan, sesini duyacak
Nefes alsan koklayacak,
Baksan, bakışlarında eriyecek,
Kollarımı sarsam, kucaklayacak gibiyim, seni!..
Ve... Seni kadere, zamana ve mesai elere inat,
Tüm varlığım, gücüm, sevgim ve özlemlerimle
kucaklıyorum.
Duvardaki Mona Lisa,
Altın çerçevede mutsuz,
Hasedinden ağlayarak:
“- 0, benim aslım!..” diyor!

ŞANLIURFA BÖLGESİNİN DİNLER TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMİ -3

ŞİRK İNANCININ OLUŞUMU

ve

YAYILIŞ MEKANİZMASI

İbrahim Erhan EMİROĞLU

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde insanlık tevhidi öğretisi ile iç içe yaşamakta ve şirki tanımamaktaydı. Bu döneminin insanı, kendilerine gelen peygamberlerden, öğreticilerinden yaşamalarıyla ilgili ve çevreleriyle ilgili bilgiler edinmek-teydiler. Bu dönem arkeologların antropologların “Altın Çağ” diye tanımladıkları dönemdi. Yani insanın kendi kültürünü kendisinin oluşturdukları dönemdi. Bu dönemin akabinde insan kendi oluşturduğu kültürün etkisine girmiş, kendi kültür örgüsünü ören insanın yerini kendi kültür örgüsü tarafından şekillenen insan almıştır. İşte inançtaki ilk bozulmalar bu ikinci dönemin eseridir.

Bozulmuş inancın şirk ögesi hangi cinsden ve hangi şekilde olursa olsun, insanların inanç yapılarında meydana gelen bozulma, kendiliğinden ve maksatlı olmak üzere iki şekilde meydana gelmektedir.

İnanç yapısının kendiliğinden bozulması olayının arka planında maddi ve manevi öğelerle ilgili bilgileri yanlış algılama ve bunun sonucu bu öğelere yaklaşım yanlışlığı gibi sebepler bulunmaktadır. Yani insanoğlunun kavramada zorluk çekmemesi için manevi değerleri doğadaki nesnelere kıyaslanarak anlatım daha sonra insanlar tarafından gerçek anlaşılmıştır. Bunun dışında yaşamının parçası olan hava, su, güneş, herhangi bir canlı, üretim araçları, v.s, gibi maddi öğeleri hayati önemlerinden dolayı kutsallaştırırken manevi açıdan Allah rızası için sevme, sayma, korkma gibi manevi

değerlere yaklaşımları zamanla Allah gibi (Haşa) sevme, sayma, korkma şekline dönüşmüştür.

İnsanlık tarihi boyunca sık sık karşılaşılan şirk öğelerinden “Boğa” ritüeli maddi plandaki bozulmaya iyi bir örnektir. İlk çağların önemli üretim aracı olarak boğa, şükredilmesi gereken bir nimet iken güç unsuru olarak saygınlaşmış ve zamanla kutsallaşmıştır.

Hız. İsa A.S. gibi bazı Peygamberlere ve sevilen şahsiyetlere, melekler gibi ruhanilere ulûhiyet verilmesi, hatta bazı özel taşlara, ağaçlara tapınılması plandaki kendiliğinden bozulmalara örnektir. Hz. Ebubekir R.A.’ın Peygamberimiz A.S.M.’in vefatından sonra “Ey insanlar! Kim Hz. Muhammed’e tapıyorsa bilsin ki Hz. Muhammed ölmüştür. Kim Allah’a tapıyorsa Allah bakidir, ölmez. “(1) şeklinde hitap etmesi ayrıca Hz. Ömer R.A.ın Hacer-ül Esved taşı için ‘Senin zarar ve menfaat sağlamayan bir taş olduğunu bilirim. Peygamber A.S.M.’in öptüğünü görmemiş olsaydım ben de öpmezdim’(2) şeklindeki ifadesi ile kutsallaştırmaya engel olması dikkat çekici örneklerdir.

İnanç yapısının maksatlı bozulması ise genelde sosyal sınıflara sahip toplumlarda rastlanmaktadır. Toplumdaki egemen sınıf diğer sınıflar üzerindeki otoritesini koruyabilmek için insanların Tevhidi inanç yapılarını maksatlı olarak bozmaya çalışmışlardır. Kur’an-ı Kerim’in Bakara

Süresi 258, ayetinde belirtildiği gibi Nemrudedenlerle kutsallaştırdığı boğa Mitos olarak bu böyle bir maksat uğruna rab'liğini ilahutunların aşağı Mezo-potamya'ya göçleri, tarım etmiştir. Eski Çağların Tanrı - Kralları hayvancılığın gelişmesiyle Eski Çağ Firavunları aynı çabanın örnekleridir. Tevrat Mezopotamya toplumlarına, kısa bir süre sonra Zebur ve İncil'de yapılan kasıtlı değişikliklerle Mısır ve Anadolu'nun içlerinde doğru yayılmıştır. ise olayın milletler bazındaki versiyonudur. Daha sonraki dönemlerde Yahudiler için problem

Toplumlar arası maddi ilişkiler kültürel olan bu mitos, günümüzde Hindistan'da etkisini öğelerinde alış-verişine ortam hazırlamıştır sürdürmektedir. Boğa mitosunun bu şekilde Dolayısıyla bu ortamın bir sonucu olarak yayılması sırasında boğa şekli korunmuştur. toplumlar birbirlerinin inanç yapıları üzerinde yukarıda işaret ettiğim gibi aynı Boğa mitosunun etkili olmuşlardır. Ayrıca tarihte görülen bir de başka objelerle özdeşleşerek yayılması söz büyük göçler toplumlar arası etkilenmeler konusudur. "Boğa tanrının dağları Toros hızlandırıcı rol oynamıştır. Örneği Dağlarından, ölen ve üç gün sonra dirilen Hindistan'dan göç edip Yukarı Dicle, bilahare boynuzlu Ayla özdeşleş-tirilme olan kült, sığır Güneydoğuya yerleşen Hurri-Mitanni'le yetiştiriciliğiyle birlik-te gerçekten dünyanın Anadolu ve Mezopotamya'ya önemli dini tömüne yayılmıştır"(3) Güneydoğunun boğa öğeler taşımışlardır. Ayrıca Yahudiler tarım mitosunu Ay tanrısı Sin olarak Harran'a geri literatürüne diaspora olarak geçen dağılmış olmuştur. Boğanın Ayla özdeşleştirilmesi süreçleri içerisinde ırkçı din anlayışları gereğilesadüfî değildir. Gelişen Sümer medeniyeti ile dinlerini yayma düşünceleri olmadığı haldede birlikte tarım toplumu meyva yetiştirme geniş bir coğrafyaya din anlayışlarını taşımaklaşmasına gelmiştir. Babil asma bahçelerinden de zorunda kalmışlardır. Yahudilerin bu hatırlanacağı gibi özel-likle üzüm yetiştiriciliği isteksizlikleri dünya hâkimiyeti kurma sonraki dönemlerde de önemini korunmuştur. noktasında değil, dinlerini kendilerine özeArtık ekonomik gücün önemli belirleyicilerinden kabul etme noktasındadır.) birisi meyva yetiştiriciliği olmuştur. İşte bu

Eski çağlarda bu tür etkilere en açık dönemlerde yazılmış çivi yazılı tablette toplum olarak Hititleri görüyoruz. Hititler geçen"(Ey Sin) "meyva" kendi kendine meydana dostça, hatta düşmanca ilişki kurdukları tüngele, boylu, poslu bakması güzel, cinsi toplumlardan etkilenmiş ve bu etkilenme bolluğuna doyul-mayana"(4) ay tanrısı Sin'e içerisinde diğer toplumların tanrı inanışlarını yönelik bu hitaptan anlaşılan 'Ay' özelliğinden da kabul ederek geniş bir panteon meydana almayı yeni ekono-mik gücün sembolü olmuştur. getirmişlerdir.

Konunun bura-sında Hristiyanlıkta ki kutsal İnsanların inanç yapılarındaki şarap olgusunun arka planında da ay tanrısına etkilenmeler aynı zaman dilimi içerisinde saygının var olduğunu teklif ediyorum. Boğa değişik bölgeler arasında olduğu gibi zaman tanrı, Ay tanrı özdeşleşmesinin temelinde gücün süreci içerisinde değişik zaman dilimlerini ihlaştı-rılması yaklaşımının var olduğu göz arasında da olmaktadır. Sosyolojik açıdan bönüne alınırsa günümüzde genel anlamda ifade genel olmakla beraber konu başlığımızın maddecilik boğa mitosunun bugünkü karşılığıdır. dolayısıyla aşağıdaki örnekleri şirk inancı İnanç yapısının kendiliğinden bozul-ması açısından vermeye çalışacağım. maksatlı bozulmaya çalışılmasından daha etkili

Örneğimize geçmeden önce şunve sürekli olmuştur. İnanç yapısını bozan öğeler belirtelim ki, İnsanların inanç yapılarının toplumlara gelen her tevhidi öğretinin akabinde etkilenmesi sürecinde rol oynayan mitosların tekrar tekrar yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi şekilleri aynen muhafaza edildiği gibi bazen değişik şekillerde ortaya çıkmıştır.

de bir başka objeyle özdeşleşmektedir. Bu konuda da en iyi örneklerden birisi "Boğa 1- Çağ Yayınları, DOĞUŞTAN GÜNÜMÜZE İSLAM TARİHİ, Ci. syf. 547
2- SADAQ Bekir, TAO TERCEMESİ, C.2, syf. 236
3- İLKEL MİTOLOJİ Syf. 157
4- YALVAÇ K. - TOSUN M., SUMER DİLİ ve GRAMEİRİ Syf. 52
mitosudur. Eski çağlarda Güneydoğu Anadolu'nun Fırat ve Dicle arasında kalan bölgede tarım ve hayvancılığı geliştiren toplumun yukarıda anlatmaya çalıştığım

URFA'DA ÇEVİRİLEN FİMLER -2

Popülizm Uğruna Harcanan Zirve Yapıt: “LEYLA İLE MECNUN”

Mehmet HAZAR

Y.Y.: 1982 Y.: Halit REFIG / S.: Erdoğan TUNAŞ, Fuat OZLUER / G.y.: Çetin GÜRTOPT / O.: Orhan GENÇEBAY, Gülşen BUBİKOĞLU, Yılmaz KÖKSAL, Emel TÜMER, Hüseyin PEYDA, Hayati HAMZA OĞLU, Turgut ÖZATAY, Ralk ALNİAÇIK, Aslan ALTIN, Abdurrahman PALAY, Renkli - Bir Erler Film (Türker İNANOĞLU) yapımı

Öykü, doğu mistisizminin edebiyattaki en yetkin örneklerinden biri olan “Leyla ile Mecnun”; yönetmen de, “Türk Sineması yabancı ulusların deneylerine değil, kendi ülkemizin ve halkımızın tarihsel özelliklerine dayanacaktır.” (1) diyen Halit Refiğ olunca; doğal olarak, “ortaya bir başyapıt çıkacak” diye urnutlanıyor insan. Oysa filmi seyredince (beklentinizin büyüklüğü oranında) düş kırıklığına uğruyorsunuz.

Film, sinemalarda gösterilirken basında geniş ölçüde ses getirmiş bir film, ilginç olan basında çıkan eleştiri yazılarının (Olumlu-Olumsuz) uç noktalarda olması. Örnek mi?:

“Fotoroman tekniği ile kotarılmış acınası komiklikteki bu görüntü dizisine film demek bile övgü sayılır.”(2)

‘Leyla ile Mecnun’ tam dört kez çevrildi. Bu sonuncusu içlerinde en iyisi olarak sivriliyor. Tabii bunda, filmin geniş bir bütçe ile çevrilmesi ve Halit Refiğ gibi usta bir yönetmenin başarısının payı var.” (3)

“Halit Refiğ’in ‘Leyla ile Mecnun’unda bol vahşet ve zufüm sahneleri, seyirciye anlamsız ve temelsiz gelen doğa üstü öğeler, geleceği bilen falcı kadın (derviş), yer yer akıcı bir serüven fUmine, yer yer de fotoroman duraganlığına yakın bir anlatımı var.” (4)

“Halit Refiğ usta sinema diliyle bu büyük bütçehi filme gereken titizliği göstermiş.” (5)

“Fiimdeki tipler tamamen şematik, ruhsuz, oturmamış.”(6)

“... Hele o imal. Orhan Gencebay’ın takma sakalıyla ‘çöl’de şaşkın şaşkın dolaşmasının sahnenin amaçladığı ‘aşk ve vahdet’ arayışını simgelemekle değil, olsa olsa ucuz güldürü filmleriyle ilişkisi olabihir.”(7)

“Kültürel çürümenin çok yanlı bir örneğini acı bir gülümsemeye izlemek isterseniz ‘Leyla ile Mecnun’u görün derim. Fuzuli’nin manzum eseriyle İslam edebiyatının temel eserleri arasına girmiş olan,

sayısız sanatçının tekrar işlediği; bir çağın, bir feslefenin klasiği olmuş öykünün nasıl değersizleştirildiğine, bir çırpıda harcanıverdiğine tanık olursunuz.”(8)

Birbiriyle tamamen çelişen bu görüşlerden bir gerçek çıkıyor ortaya, sinema yazarlarının Halit Refiğ’e ön yargısız bakamadıkları gerçeği.

“Leyla ile Mecnun” Refiğ’in “Yorgun Savaşçı” adlı T.V. dizisi nedeniyle uğradığı haksız ve resmi olmayan boykot günlerinden kalan bir film. Yönetmenin aynı dönemdeki diğer bazı filmleri (Beyaz Ölüm, Alev Alev vs.) gibi tamamen başrol oyuncularının popülaritelerine endekslenmiş. Arabesk kralı Orhan GENÇEBAY Mecnun olunca filmin bir arabesk filme dönüşme tehlikesi daima vardı. Film bu tehlikeden kurtarılamamış.

“Türkiye’de sinemanın fonksiyonu ne olacaktır. Matbaanın gelişiyile başlayan, hart devrimi ile son ucuna varan batılılaşmanırı bir devamL olarak uçurumu daha da büyütüp parçalanmayı daha mı hızlandıracaktır, yoksa halka açılıp bu uçurumun kapanmasına, toplumumuzun derlenip toparlanmasına yardımcı mı olacaktır?” (9) diyerek sinemamızın en temel sorularından birini ortaya koyan Refiğ, kendi sorusuna verebileceği güzel bir pratik yanıt lırsatını harcamış görünüyor.

Notlar:

- 1- Halit Refiğ: Ulusal Sinema Kavgası, Hareket Yayınları, İstanbul, Ekim-1971
- 2- Burçak Evren: Milliyet, 11 Şubat j93
- 3- Turan Aksoy: Hey, 14 Şubat 1983
- 4- Nezih Çoş: Nokta, 14-20 Şubat 1983
- 5- Hayri Caner; Kelebek, 10 Şubat 1983
- 6- Rifat Atabay: Şey, S.:22, 14 Şubat 1983
- 7- Atilla Dorsay: Cumhuriyet, 4 Mart 1983
- 8- Aydın Sayman: Gösteri, S.: 28, Mart 1983
- 9- Halit Retiğ: A.g.e

ŞANLIURFA'DA HALK OYUNLARININ DÜNÜ BUGÜNÜ -2

Yayına Hazırlayan
Nurgül KAVŞUT

İlk bölümünü geçen sayıda (45-46) verdiğimiz A. Selami YILDIZ'ın HALKOYUNLARININ DÜNÜ BU GÜNÜ adlı Form konuşmasının ikinci bölümünü bu sayıda yayınlıyoruz.

ÖĞRETİM METODLARI

Halk oyunlarımızın dürtüne ve bugününe baktığımızda oyunların öğretiminde başlıca üç metod ile karşılaşırız.

- 1- Geleneksel Metod,
- 2- Klasik Motod,
- 3- Sistematik Metod.

Tarihi gelişiminden; ilk başlarda 1950lere kadar (bir başka görüşte 1970'lere kadar) Geleneksel metotla oyunların öğreildiği; daha sonraları halk oyunlarının köy meydanlarından, düğünlerden okullara, derneklere ve kurumlara yaygınlaşması sonucu Klasik Metotla öğreildiğini görüyoruz. Günümüzde de halk oyunlarının eğitim, eğitmenler tarafından en fazla bu metot benimsenerek yapılmaktadır. Başlıca bu iki metod haricinde, üniversite konservatuarlarının halk oyunları bölümlerinin öncülüğünde Sistematik Metod adıyla oyunlarımız tamamen bilimsel ağırlıklı öğretilmektedir. Batıda yıllarca uygulanan bu metot, ülkemizde yeni yeni uygulanma alanı bulmuştur.

Tarihi gelişim süreci içerisinde bu öğretim metodlarına kısaca değinip, nasıl bir öğretim yapılmalı sorusuna açıklık getireceğim.

1-GELENEKSEL ÖĞRETİM METODU:

Halkoyunlarımıza geçmişten günümüze baktığımızda, özellikle kırsal kesimlerde halen canlı olarak bu öğretimin sürdüğüne şahit olmaktayız. Çeşitli vesilelerle tek veya grup halinde icra edilen halk oyunlarımız, hangi bölgede olursa olsun hiçbir zaman adım ve sayı sayılarak öğretilmediğini kişilerin oyunun icralarını çok küçük yaşlardan itibaren izleyerek öğrenmeye başladığını ve hatta sınama yanılma yolunu deneyerek yavaş yavaş gruba dahil olduğunu görmekteyiz. Ana hareketler (figürler) kavrandıktan sonra; kendi duygu, düşünce ve fiziki yapısından kaynaklanan estetik hareketleri özgü tavırla bütünleştirir. Yani oyun bütünüyle defalarca izlenir. Daha sonra icrasr yapılmaya çalışılır, gruba katılır ve en son kendine has stil ve tavır ortaya konulan usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenilen bu metotla oyunun özü bozulmadan gelecek nesillere aktarılması amaçlanır.

Geçmişte geleneksel yöre kıyafetinin de bütünlüğünü gören bir oyuncu artık bundan yoksun olmasına rağmen, oyun bütünlüğünde hiç bir zaman gözardı edilmemesi gereken oyun, ezgi ve ritmini de büyük bir dikkatle dinleyerek özümle ve oyunla bütünleştirir.

2-KLASİK SİSTEM ÖĞRETİM METODU:

Özde usta-çırak silsilesini takip eden ve parçadan bütüne amacını taşıyan bu sistemde yöre halk oyunlarını bilen bir kişi tarafından adımları öğrenciler önünde tahlil edilerek öğretim yapılmaktadır.

Genelde sayı esas alınmakta olup, bütün oyun adımları sayılarla öğretildikten sonra oyun ve müzik bütünlüğü sağlanmaktadır. Adım öğretimi yapılırken tam sayılar kullanılması nedeniyle oyunun özünde bulunan ve tam sayıdan daha küçük değerdeki sayıları ihtiva eden hareketler arada kaynaşp gitmekte veya 'ki, es, ve' gibi heceler verilmeye çalışılmaktadır. Sonuçta oyunda bir

bütünlük sağlandığı düşüncesinden hareket eden öğreticiler, devreye müziğin girmesiyle bu arada kaynayan küçük değerlerin birleşerek büyük kayıplar olarak ortaya çıktığını görmektedir. Hemen bir yol bulunarak oyun müziğinin orijinal ezgisi bozulup, öğretilen adımın uygun orası istenmektedir. Çünkü ya adım fazla gelmiştir, ya da müzik fazla gelmiştir. Burada sadece müzik problemi kalmamakta, Çoğu kez estetik değerler tümüyle kaybolmakta, gözleri rahatsız eden bir hareket serisi, kulağı rahatsız eden bir ezgi yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu mahalde kıyafet olayına hiç değinmeyeceğim. Çünkü çirkin örnekleri hergün gözümüzün önündedir. Örneğin “Annemin dizinin üstüne serdiği sofra bezi üç etek olmuş.” Bu ise kıyafetlerdeki dejenerasyonun ne şekil alacağına açık örnektir.

Klasik metod için şunu rahatlıkla söyle-yebiliriz: Parçadan bütüne yani adım tahlili ile oyun öğretimi sağlıklı sonuçlar vermediği bir gerçek olarak göz önüne serilmektedir.

3- SİSTEMATİK ÖĞRETİM METODU:

Halen• dünya milletlerinin kullandığı, ülkemizde de ismen tanınan; temelde insan fizyo-nemisinde yola çıkılarak insan hareketlerini belirleyen sembollerle öğretilmek veya öğrenilmek istenilen halk oyununun hareket notasyonu ile müzik notalarının, ilk üst üste porte üzerinde gösterimi ile öğretilmeye çalışılmasıdır.

Genel olarak temel adımlar öğretildikten sonra detayları tekrar tekrar yapılarak pekiştirilmektedir. Üç sistem geliştirilmiştir: sistemi,

- 1- Mr. Rodolf Banes’in hareket notasyonu
 - 2- Mr. Rodolf Laban’ın Lizbon hareket notasyonu sistemi.
 - 3- Stophonew hareket notasyonu sistemi. bunların başlıcalarıdır.
- Bu üç sistemde, genelde batı halk oyunlarına (danslar) uygun olarak geliştirilmiştir.

Geleneksel halkoyunlarımızda, batı dans-larını karşılaştırdığımız zaman, hareket açısından

halkoyunlarımızın alabildiğine geniş hareketleri içerdiğini görmekteyiz. Bu da halkoyunlarımızdaki estetik yapıyı ortaya koymaktadır.

İngiltere’de bulunan Bennsh Koreoloji Enstitüsünün ilk mezunlarından olan İzmir Devlet Opera ve Balesi koreografi, şu anda da Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Halk Oyunları Bölümü Öğretim Görevlisi olan Suna ŞENEL tarafından geliştirilmiş ve söz konusu enstitüce de onaylanarak Türk Halk Oyunlarında uygulanabilir hale getirilmiştir.

Yanlış bu sistemlerden kaygım, oyunun anlam ve mahiyetini ortaya koyan duygu noksanlığı getireceğidir. işte geleneksel metod bu imknt da dansçılara vermektedir.

Sistematik metod ülkemizde yeni yeni akademik nitelik kazanmaya başlamış, halk-oyunlarımızın eğitiminin yapılmaya başlandığı bazı üniversitelerimizin ilgili bölümlerinde ders programlarına alınmıştır.

Geleneksel öğretim metoduna, oyuncu estetiği kendisi yakalar. Diğer metodlarda ise sistem zorunludur.

ÖĞRETİM KURUMLARINDA HALK OYUNLARIMIZIN ÖĞRETİMİNDE ESAS ALINACAK SİSTEM NASIL OLMALIDIR

- 1.- Her şeyden önce uygun bir çalışma yeri temin edilmelidir.
- 2- Yalnız oyunun öğretimi düşünülmemeli bilinçli ve planlı bir şekilde öğretim yapılmalıdır.
- 3- Öğretilecek yöre ve oyunlar hakkında teorik bilgiler verilmeli (oyunun geleneği, efsanesi, öyküsü, yörenin tarihi, coğrafi ve sosyal yapısı).
- 4- Öğretilecek oyunun tamamı varsa filme, yoksa öğretici ve bilenler tarafından müzik eşliğinde öğrencilere izletilmeli,
- 5- Oyunun müziği öğrencilere oyunda takip edilen metod gereği önce ağır tempoda, hatta ölçü ve bölüm bölüm öğretilmeli. Bu öğretme işini

- mümkün olduğu kadar bir müzik uzmanının, yoksa bu konuda yetenekli ve öğreticilik kabiliyeti olan birinin yapması gerekir.
- 6- Oyun öncesi, öğrencileri çalışmaya hazırlamak için yörenin oyunlarının temel figürlerinden oluşan hareketlerle ısınma çalışmaları yaptırılmalı (10-15 dakika)
- 7- Ritm bilgisi verilerek hareket-ritim birliği sağlanmalı,
- 8- Oyunların figürleri basitten sona doğru ele alınarak (figürlerin özü bozulmadan parçalara ayrılarak) müzik eşliğinde öğretilmeli,
- 9- Oyun bir bütün öğretildikten sonra normal tempoda tekrarlar yapılarak görülen eksiklikler ve hatalar anında düzeltilmelidir,
- 10- Eğer oyunu tam olarak kavramayan oyuncular var ise, gurup içinde iyi durumda olanların arasına dağıtılmalıdır.
- 11- Aşırı yüklenip sık sık tekrar yaptırılarak öğrenciler bıktırılmamalıdır: Öğrencileri bezdirmeden çalışma yapılmalıdır.
- 12- Her çalışma önceden planlandığı şekilde yapılmalı ve bir oyun bitilmeden diğerine geçilmemeli,
- 13- Asıl oyun gurubunda özel görevler verilmesi düşünülen oyuncular takip edilmeli verilecek göreve uygun özel çalışmalar yaptırılmalıdır.
- 14- Yöresel çığlıklar yörenin kadın ve erkek oyunları, oyunun ruhu, duygu ve düşüncesi öğrenciye verilmelidir.
- 15- Öğrencilere topluluğun her bölümünde çalışma imkanı verilmeli,
- 16- Oyun topluluğunda özel görev verilecek (halaybaşı ve peçük) olanların oyun içinde yapacakları (mendil sallama, ekibin düzeni, vb.) görevler ayrıca öğretilmelidir.
- 17- Oyunlarla birlikte yöre giysileri tanıtılmalı, her kısmının yöresel isimleri ve nasıl giyildiğini bizzat gösterilmek, sahnede olabilecek bir takım çirkin olaylara sebebiyet için giymiş tarzı öğretilmeli.
- 18- Takılar tanıtılmalı, yöresel isimleri varsa içerdiği anlamlar anlatılmalı,
- 19- Oyunlar tamamen ortaya çıktıktan sonra fizik, ses, müzik, ritm ve oyun bakımından en iyi olan öğrenciler seçilerek gösteri gurubu oluşturulmalı,
- 20- Son olarak oyunun anlam ve mahiyetine motive edilerek duygu yüklenebilmişse, öğretim başarıya ulaşmıştır, denebilir.

DENEME

O'NU BEKLERKEN

Ekrem KIL IÇ

Bekleyip duruyoruz, ümidimizi hiç kaybetmedik. O, şimdi olmasa bile, birazdan mutlaka görünecek: gülerek sevinecek, sevinerek güleceğiz... Ya şu durakta bir vasitadan inecek, ya şu köşeden ntden çıkıverecek... Ümidimizi hiç yitirmedik!

Takvimler, saatler heyecanlı bir bekleyiş içindeler. Sniyeler nefesini tutmuş, kalbinin sabırsızca atışı duyuluyor. Geldi, gelecek! Göründü, görünecek!

Dualarımızı geceye sarıp, gecelerimizi dualara ısmarlayıp o'nun rüyasına dalıyoruz. Gözümüzü açınca, hemen yanı başımızda durduğunu fark edeceğiz. Akşamdan orada imişcesine, çok az bir zaman gözden kaybolmuşçasına, tebessüm edip, hayırlı sabahlar dileyeceğiz.

Besmele ile adım attığımız cmiin bir köşesinde, tevzu'. mahviyyet ve tevekkül içinde, namazı bekleyen cemaat arasında gözümüze çarpıverecek. İbadethaneye girmekten mi, cemaate katılmaktan mı, o'nu görmekten m ileri geldiği kesin belli olmayan bir 1erh ve sürürla." Esselamün aleyküm "diyeceğiz. Daha şevkle namaz kılacak, daha aşkla du edecek, daha hazla fatiha okuyacağız.

Dükkâna, tezgaha, işyerine girdiğimizde ilk müşterimiz, ilk muhatabımız o olacak. İşimizin bütün gün rast gideceğine, alış-verişimizin bereketli olacağına alamet sayacağız. Eve taşıyacağımız paketlerde, filelerde o bereket feyzini hissedeceğiz. Ödenen bedellerde, borçlarda o bereket kolaylığını bulacağız.

Günün yorgunluğu, meşakkati eve doğru attığımız her adımda biraz daha haliflerken, sentimizin kahvesinde, gönül açıcı yeşil çınarın davetkâr gölgesinde o'nu fark edecek; evi o'na, o'nu eve tercihte zorlanan mütereddid adımlarla iki sadetten birine yöneleceğiz.

O'nu hiç kaybetmedik. Hep yanımızda-yöremizde, kalbimizde-beynimizde, duygumuzda-haylimizde... Birazdan bir yerlerde karşımıza aniden çıkıverecek! Ümidimizi hiç yitirmedik...

4. CİLT ANAHTARI

AKALIN, Müsiüm

- Urfa Tarihinden Belgeler s.37 syf.16
 Urfa Tarihinden Belgeler s.38 syf.8
 Urfa Tarihinden Belgeler s.41-42 syf.13
 Urfa Kaymakamları / Mutasararları s.43-44 syf. 15

Urfa Tarihinden Belgeler s.47-48 syf.13

ALGIN, T. Semra

- Yöremizden Sofranıza -1 s.39 syf.16
 Yöremizden Sofranıza -1 s.40 syf.17
 Yöremizden Sofranıza -1 s.41-42 syf.22

ALGIN Şükrü

- Beni Ararsanız (Şiir) s.39 syf.19
 İki Şiir (şiir) s.40 syf.16

BAYKUŞ, Hüseyin

- Savaşlar (şiir) s.43-44 syf.7
 Gazel (şiir) s.45-46 syf. 5

BİNER, Halil

Mıkım Tahir Ağlıyor s.37 syf.24

ÇAM, Nusret

Urfa Ulu cami Güneş saati, s.41-42 syf.8

DOĞU, Emir

- GAP ve Şanlıurfa-1 s.39, syf. 22
 GAP ve Şanlıurfa-2 s.40, syf. 21

DÜŞMEZ, Hanifi

Kelaynak Şarkını Söylerim Senin (Şiir) s.37, syf.15

Bir Filistinli Çocuğun Ağzından (şiir) s.38 syf.7

Gor Vadisinde Kurşun sesleri (şiir) s.39, syf.9

Buluntu Hoca-Sarı Vaiz Hoca s.39, syf.7

Urfa'dan Kıssalar s.41-42, syf.16

ELÇİ, A. Rezzak

Harran (şiir) s.43-44, syf. 10

Hiroşima'nın Ölümü (şiir) s. 47-48 syf. 7

ELÇİ, Cemal

İki Tarihi Belge s. 37 syf. 14

EMİROĞLU, Erhan

Urfa'nın Dinler Tarihi Açısından Önemi s. 43 -44 syf. 22

Urfa'nın Dinler Tarihi Açısından Önemi s. 45 - 46 syf. 19

Urfa'nın Dinler Tarihi Açısından Önemi s. 47- 48 syf. 20

EMİROĞLU, Kemal

Tarihi Şiir Urfa'mızın Düzmeceleri s. 40 syf. 22

ERCAN, M. Emin

Sensiz Koma Beni (şiir) s. 38 syf. 11

Özgürlükle (şiir) s. 40 syf. 8

İki Şiir (şiir) s. 41 - 42 syf. 25

Çocuk (şiir) s. 43 -44 syf. 9

Pencere (şiir) s. 45 -46 syf. 7

Safname'den / Nasır-ı Husrev s.39 syf.15

GÜZEL, Hüseyin

Bir Toponomi Çalışması Kabaltılar s.41-42 syf.11

GÜZELGÖZ, Osman

Mahalli Çocuk Oyunları s.45-46 syf. 12

HACIKAMİLOĞLU, Cemil

Sahip Çıkalım s.37 syf.21

HARRAN

Problemler ve Çözümleri s.37 syf.22

Güzel Sanatlar Galerisi s.45-46 syf.27

HAZAR, Mehmet

Hüseyin PEYDA s.43-44 syf.24

Kaderim Böyle İmiş s.45-45 syf.21

Leyla ile Mecnun s. 47-48 syf. 22

Ağıt Yerine (Şiir) s. 47-48 syf. 5

İNAN, A. Arif

Baş ağrılarım (şiir) s.43-44 syf.6

O soluk (şiir) s.45-46 syf.4

Gelenek ve Görenekler Üstüne Bir Deneme

- Ve Soğudu Kucakların Annelerin (Şiir) s. 47-48 syf. 4
İPEK, A. Naci
 Urfalı Güzele Rubailer (şiir) s. 38 syf. 22
KARAKAŞ Mahmut
 Haleplibahçe Köşkü Kapı Kitabesi s.37 syf. 6
 Şeyh Mesud Türbesi Hakkında s.38 syf. 20
 Birecik Kitabeleri-1 s.39 syf.3
 Birecik Kitabeleri-2 s.40 syf.3
 Birecik Kitabeleri-3 s.41-42 syf.26
 Birecik Kitabeleri-3 s.43-44 syf.17
 Vezir-i Azam Tayyar Mehmet Paşa'nın Oğlu Hüseyin Bey s. 41-42 syf.14
 Şanlıurfa Sertunayi s. 45-46 syf. 16
 Şanlıurfa Mimarisinde Kitabeler s. 47-48 syf. 10
KAVŞUT, Nurgül
 Şanlıurfa'da Halkoyunların Dünü Bugünü s. 45-46 syf. 22
 Şanlıurfa'da Halkoyunların Dünü Bugünü s. 47-48 syf. 23
KAYA S. Ahmed
 Karayazıcı s. 37 syf. 19
 Şanlıurfa Şairleri 1 s. 38 syf 12
 Şanlıurfa Şairleri 2 s. 40 syf 9
 Şanlıurfa Şairleri 3 s.41-42 syf 19
 Şanlıurfa Şairleri 4 s. 43-44 syf 18
 Şanlıurfa Şairleri 5 s. 45-46 syf 17
 Şanlıurfa Şairleri 6 s. 47-48 syf 17
 Ölümü Seven İbrahim Bey 1(Şiir) s. 37 syf. 7
 Ölümü Seven İbrahim Bey 2 (Şiir) s.38 syf 12
 Ölümü Seven İbrahim Bey 3(Şiir) s. 39 syf 23
 Ölümü Seven İbrahim Bey 4(Şiir) s. 40 syf 14
 Savaş ve Uçurtma (Şiir) s. 43-44 syf. 8
 Adı Olmayan Şiir (Şiir) s. 45-46 syf. 6
 Yaşamak (Şiir) s. 47-48 syf. 6
KILIÇ, Ekrem
 Nerdesiniz s. 45-46 syf. 11
 O'nu Beklerken s.47-48 syf. 26
KURTOĞLU, Mehmet
 Dede Osman Avni s. 43-44 syf. 21
 Ömerce (Şiir) s. 43-44 syf. 28
KÜRKÇÜOĞLU, A. Cihat
 Birecik Evlerinin Mimari Özellikleri s.37 syf. 17
 Yazılı Kaynaklarda Geçen Urfa Camileri s. 38 syf. 9
 Birecik İç Kalesi ve Surları s. 39 syf. 5
 Birecik'in Tarihi Mimari Dokusu s. 40 syf. 6
 Şanlıurfa Bölgesi Kadın Takıları s. 41-42 syf. 3
 Carmelik-Han'el Ba'rur s. 43-44 s.12
 Harran Ulu Cami s. 45-46 syf. 25
 Yazılı Kaynaklara Göre Harran'daki Mimari Eserler s.47-48 syf. 8
MARAŞ, M. Atilla
 Çözülme Devri Zihniyeti ve Şair Nabi'nin Şiir'inde insan s. 37 syf. 11
 Hayriyye-i Nabi'nin Tanımı s. 38 syf. 3
MERCAN, M. Emin
 Hayatın Sesi (şiir) s.45-46, syf.28
OYMAK, Mehmet
 1316 (H) Senesi Takvim-i Evkat ve Şühür'da Urfa s.37 syf.4
 1316 (H) senesi Takvim-i Evkat ve Şühur'da Suruç ve Birecik Kazaları s.38, syf.17
 Kubbe Evler yalnız Harran'da mı? s.39. syf. 10
 Şanlıurfa Bölgesi Kadın Takıları s.41-42 syf. 3
 Halep vilayetindeki Makamat-ı Enbiya-yi İzam s.45-46 syf. 8
OYMAK, M. Adil
 Güladam /şiir) s.38 syf. 23
 Siverek ill'i s. 39 syf. 20
 Halilüillah İbrahim s.41-42 syf. 7
ÖZCELİK, İsmail (Doç. Dr.)
 16.yy Urfa'da Halilürrahman Zaviyesi Vakıfları s.37 syf. 8
 Urfa'nın Kurtuluşu ve İç Anadolu Basını s.38 syf.13
SARAÇ, M. Adil
 Dil Hanesi s.43-44 syf.3
 Dil Hanesi s.45-46 syf.2
 Dil Hanesi s.47-48 syf.2
SUMAN, M. Saraç
 Yapayalnız Varacağım Sevdiğime (şiir) s.37 syf.3
UĞUR, Mahmut Yaşar
 KİT'a (şiir) s.39, syf.9
 İki şiir (şiir) s.41-42 syf. 28
YILDIZ, A. Selami
 Şanlıurfa'da Halkoyunlarının Dünü Bugünü s.45-46 syf. 22
 Şanlıurfa'da Halkoyunlarının Dünü Bugünü s.47-48 syf. 23
YINANÇ, Mükrimin Halil
 Denizbacı Definesi s.41-42 syf.